

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกและคัมภีร์อุปนิษัต ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทั้งสองดังกล่าวมา มีรายละเอียดตามที่ได้ศึกษามาแล้ว สรุปได้ดังต่อไปนี้

คัมภีร์พระสุตตันตปิฎกแสดงทรรศนะว่า คำว่า “กรรม” แปลว่า การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ อันมีกิเลสเป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการกระทำทางกาย วาจา หรือแม้แต่ความรู้สึกนึกคิดของคน กรรมที่บุคคลทำไปแล้วจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่างเสมอ คือ มีกิเลสเป็นแรงกระตุ้น มีความตั้งใจหรือเจตนา และมีการกระทำหรือการเคลื่อนไหวทางทวารทั้ง 3 คนจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับกรรมหรือการกระทำของตนเองเป็นหลัก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอก โชควาสนาหรือเทพเจ้าให้เป็นไปดังที่คนบางส่วนเข้าใจ กรรมเท่านั้นสามารถลิขิตชีวิตของแต่ละคนให้เป็นไปแตกต่างกัน สรรพสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนมีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นพวกพ้องเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย การที่คนเรามีสภาพชีวิตที่แตกต่างกันทั้งในด้านดีหรือเลว เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ก็มาจากกรรมหรือการกระทำของตนเองในอดีตและปัจจุบันเป็นตัวกำหนด

คนทั่วไปมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความประพฤติ การดำเนินชีวิต บางคนมีความสุข มีความสำเร็จสมหวังเพราะมีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ตามกฎระเบียบของสังคมหรือตามหลักธรรมของศาสนา บางคนกลับมีชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ ไม่เคยมีความสุข เพราะการดำเนินชีวิตผิดหลักธรรม ความแตกต่างกันนี้มีผลมาจากการกระทำของตนเอง ซึ่งบางครั้งก็ดีบางครั้งก็ไม่ดี ความดีและความไม่ดีนี้เองสอดคล้องกับหลักกรรมของพระพุทธศาสนา

ดังนั้น พระพุทธศาสนาได้แบ่งกรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อกุศลกรรม หมายถึง ทางแห่งกรรมที่เป็นอกุศล ทางแห่งกรรมชั่ว หรือทางแห่งการกระทำที่ไม่ดี มีผลนำไปสู่ทุกข์ อกุศลกรรมแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ กายทุจริต คือ การประพฤติชั่วหรือการกระทำ ความชั่วทางกาย วาจาทุจริต คือ การประพฤติชั่วทางวาจาหรือการกระทำชั่วทางวาจา และโมหทุจริต คือ การประพฤติชั่วทางใจ หรือการนึกคิดในทางที่ไม่ดี อกุศลกรรมซึ่งเกิดขึ้นทางกาย วาจาและใจนี้ จัดเป็นกรรมชั่วที่ส่งผลกระทบต่อดนเองและคนอื่น สังคมใดก็ตามหากบุคคล

ประพจน์แต่อกุศลกรรม สังคมนั้นย่อมมีแต่ความเดือดร้อนอย่างไม่มีสิ้นสุด เพราะอกุศลกรรมเหล่านี้เป็นสาเหตุแห่งความเดือดร้อน จึงเป็นสิ่งที่ควรละเว้น

อีกประการหนึ่ง กุศลกรรม หมายถึง กรรมดี หรือการทำความดี ผลของความดี ย่อมนำไปสู่สุคติ กุศลกรรมนี้เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 3 เช่นเดียวกัน คือ กายสุจริตคือการประพจน์ดีด้วยกาย การประพจน์ชอบทางกาย วาจาสุจริต คือ การประพจน์ดีด้วยวาจาจากการประพจน์ชอบทางวาจา และมโนสุจริต คือ การประพจน์ดีด้วยใจ การประพจน์ชอบทางใจ กุศลกรรมจัดเป็นกรรมฝ่ายดี เป็นเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติและสังคมโดยรวม เมื่อใดก็ตามบุคคลยึดมั่นในหลักแห่งกุศลกรรมแล้ว เมื่อนั้น เขาย่อมประสบความสำเร็จตามสมควรแก่อัตภาพชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลในสังคม ดำเนินไปด้วยความปลอดภัย เพราะแต่ละคนยึดมั่นในหลักธรรมนำไปปฏิบัติในชีวิตได้เป็นอย่างดี

อกุศลกรรมซึ่งจัดเป็นกรรมชั่วนั้นเกิดจากรากเหง้า หรือมูลเหตุที่เรียกว่า “อกุศลมูล” มีอยู่ 3 ประการ คือ โลภะ ความอยากได้ โทสะ ความคิดประทุษร้าย และโมหะ ความหลงไม่รู้ตามสภาพความเป็นจริง การหลงผิด ส่วนกุศลกรรมซึ่งจัดเป็นกรรมฝ่ายดีนั้นก็เกิดจากรากเหง้าหรือมูลเหตุที่เรียกว่า “กุศลมูล” มีอยู่ 3 ประการ คือ อโลภะ ความไม่อยากได้สิ่งของอันเป็นของคนอื่น อโทสะ ความไม่โกรธ ไม่คิดประทุษร้ายต่อบุคคลและสรรพสัตว์ อโมหะ ความไม่หลง มีปัญญารอบคอบ เข้าใจเหตุผลและเจตนาฉลาดทันต่อเหตุการณ์

พระสุตตันตปิฎก นอกจากแบ่งกรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังกล่าวแล้วยังแบ่งกรรมตามลักษณะของการให้ผลออกเป็น 4 ประเภท คือ กรรมดำมีวิบากดำ ได้แก่ กรรมชั่วที่บุคคลกระทำทางกาย วาจา หรือทางใจ หรือการประกอบกรรมที่ไม่ดีต่าง ๆ กรรมชนิดนี้ส่งผลให้ผู้ทำประสบแต่ความทุกข์โดยส่วนเดียว กรรมขาวมีวิบากขาว ได้แก่ กรรมดีหรือคุณงามความดีที่เกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจ กรรมชนิดนี้ส่งผลให้ผู้ทำประสบกับความสุข ความสำเร็จโดยส่วนเดียว กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว ได้แก่ การกระทำทั้งความชั่วและความดีปะปนกันทางกาย วาจา ใจ เมื่อวิบากของกรรมนี้ให้ผล จึงมีทั้งผลดีและผลชั่วเช่นเดียวกันกรรมชนิดนี้มีมูลหักเหในการให้ผลของกรรม จึงส่งผลให้ชีวิตของเจ้าของกรรมมีทั้งความสุขทั้งความทุกข์ในเวลาเดียวกัน กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว กรรมประเภทนี้จัดเป็นกรรมสูง ไม่ใช่กรรมธรรมดาที่หมายถึงความดีและความไม่ดี แต่เป็นกรรมที่อยู่เหนือกรรม อยู่เหนือความดีความชั่วซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อละกรรมทั้ง 3 อย่างข้างต้น โดยส่งเสริมให้บุคคลไม่ติดในความดีความชั่ว ทำให้ผู้ปฏิบัติตามหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้โดยสิ้นเชิง พ้นจากกิเลสทั้งปวงบรรลุความเป็นพระอรหันต์เข้าถึงพระนิพพาน ข้อปฏิบัติที่ทำให้บุคคลบรรลุถึงกรรมระดับนี้ คือ โพชฌงค์ 7 หรือ มรรคมีองค์ 8 เป็นต้น

กล่าวได้ว่า กรรมชนิดนี้เป็นกรรมหรือการกระทำของบุคคลผู้สิ้นอาสวะกิเลสแล้ว การกระทำของท่านนี้เรียกว่า “กิริยา” นอกจากนั้นคัมภีร์ระดับอรรถกถายังได้มีการแสดงถึงประเภทของกรรมไว้อีกมากมาย เช่น กรรม 12 ซึ่งมีเนื้อหาตั้งได้แสดงไว้แล้ว

เกณฑ์การวินิจฉัยกรรมดีกรรมชั่วในทางพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับมูลเหตุของกรรม กล่าวคือ กรรมใดที่คนทำไปแล้ว ทำให้กิเลสพุดขึ้น กรรมนั้นเป็นกรรมชั่ว กรรมใดที่บุคคลทำไปแล้ว เป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส หรือทำให้ความเศร้าหมองต่าง ๆ เบาบางลง กรรมนั้นเป็นกรรมดี พระพุทธศาสนาดัดสินกรรมดีกรรมชั่วโดยใช้หลักเกณฑ์ คือ พิจารณาด้วยมูลเหตุของการกระทำซึ่งมีเจตนาเป็นตัวประกอบหลัก ถ้ากรรมหรือการกระทำใดประกอบด้วยเจตนาที่เกิดจากกุศลมูลกรรมนั้นจัดเป็นกรรมดี ถ้ามีเจตนาประกอบด้วยอกุศลมูลกรรมนั้นก็เป็นกรรมชั่ว พิจารณาด้วยผลของกรรม โดยมุ่งไปที่วิบากหรือผลของกรรมที่เจ้าของกรรมได้รับ นั่นคือ กรรมใดที่คนทำไปแล้ว ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นจัดเป็นกรรมชั่ว ส่วนกรรมใดที่คนทำไปแล้ว ไม่เดือดร้อนใจในภายหลัง แต่มีความอึดใจ เบิกบานใจ กรรมนั้นก็จัดว่าเป็นกรรมดี ส่วนเกณฑ์การตัดสินประการสุดท้าย คือ พิจารณาตามหลักของมโนกรรม คือ ความรู้สึก ผิดชอบชั่วดี โดยพิจารณาว่า การกระทำอย่างนั้น ตนเองติเตียนตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนหรือไม่ กรรมที่ทำลงไปนักปราชญ์บัณฑิตยอมรับหรือไม่

กรรมกับกฎธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเชื่อในหลักความจริงที่ว่า สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ล้วนแต่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งขึ้น เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดเป็นอิสระจากสิ่งใดได้อย่างแท้จริง กรรมถือว่าเป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง การทำดีทำชั่วและผลของความดีความชั่วของบุคคล ก็ดำเนินไปตามเหตุปัจจัยของมันเอง มีความอิสระไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกหรือเทพเจ้าองค์ใดมาดลบันดาลให้เป็นไป กรรมและผลแห่งกรรมของมนุษย์ดำเนินไปตามหลักของกรรมนิยามที่เที่ยงตรงและแน่นอน เปรียบเหมือนการปลูกพืชเช่นใดก็ย่อมได้รับผลเช่นนั้น การประกอบเหตุดีย่อมทำให้ได้รับผลดี การประกอบเหตุชั่วย่อมได้รับผลชั่ว กรรมนิยามเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตได้ดียิ่งขึ้น และพัฒนาตนเองให้สูงขึ้นไปได้

ขั้นตอนการให้ผลของกรรม การให้ผลของกรรมตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนามีความละเอียดและซับซ้อนเป็นอย่างมาก บางครั้งการพิจารณาผลแห่งกรรมในช่วงชีวิตเดียว อาจยังไม่เพียงพอต่อความเข้าใจเรื่องนี้อย่างชัดเจน ขั้นตอนการให้ผลของกรรมเริ่มต้นที่มโนกรรม คือ กรรมทางใจซึ่งเป็นสาเหตุเบื้องต้นแห่งการทำความกรรมทางวจีกรรม และกายกรรมในลำดับต่อมา

มโนกรรมเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต ซึ่งแนวทาง ให้ความคิด ความเชื่อถือ หรือเป็นตัวกำกับการชีวิตที่สำคัญให้ดำเนินไปตามทิศทางที่ตนต้องการ มโนกรรมนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าจิต เป็นส่วนที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการให้ผลของกรรมมีอยู่ 2 ระดับ คือ วิถีจิต เป็นจิตสำนึกทั่วไป และภวังคจิต คือ จิตที่เป็นองค์ประกอบของภพ ทำงานของมันโดยที่เราไม่รู้ตัวเรียกว่า “จิตใต้สำนึก” ผลกรรมต่าง ๆ ที่คนทำไปแล้วรวมทั้งจิตและปฏิสนธิจิตก็รวมอยู่ในภวังคจิตเช่นกัน ขั้นตอนการให้ผลของกรรมมีอยู่ 4 ระดับ คือ ระดับจิตใจ ระดับบุคลิกภาพ ระดับวิถีชีวิตของบุคคล และระดับสังคม แต่เมื่อก้าวให้สิ้นเข้ามาก็คือ ผลกรรมที่เกิดขึ้นภายในและผลกรรมที่เกิดขึ้นภายนอก

ผลแห่งกรรมและการเกิดใหม่ที่พิสูจน์ได้ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนายืนยันว่าการเวียนว่ายตายเกิดมีจริงตราบไต่ที่คนเรายังมีกิเลสอยู่ สิ่งที่น่าไปสู่การเกิดใหม่ก็คือจิตหรือวิญญาณที่ยังมีกิเลสอยู่ ท่องเที่ยวไปในวัฏสงสารตามอำนาจของกรรม ทำให้เกิดเป็นหญิงบ้างชายบ้างนับครั้งไม่ถ้วน การตายแล้วเกิดมีข้อพิสูจน์หลายประการ เช่น เด็กในครอบครัวเดียวกัน เกิดจากพ่อแม่เดียวกันที่เก่งและดีทั้งคู่ อยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันแต่มีความโน้มเอียงทางด้านอุปนิสัยต่างกัน บางคนเก่งบางคนไม่เก่ง บางคนดี บางคนไม่ดี แสดงให้เห็นว่าร่องรอยแห่งกรรมในอดีตของเขาไม่เหมือนกัน นอกจากนั้น คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอดีตชาติของบุคคลสำคัญไว้เป็นจำนวนมากรวมทั้งทศชาติซึ่งเป็นประวัติในอดีตของพระพุทธเจ้าด้วย

สถานที่รองรับผู้ทำกรรมดีและกรรมชั่ว พระพุทธศาสนายืนยันว่านรกสวรรค์มีจริง ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับความสุขความเจริญในโลกปัจจุบันนี้ เมื่อตายไปแล้วผลกรรมดีย่อมนำเข้าสู่วรรค หรือพรหมโลกซึ่งเป็นสถานที่รองรับผู้ทำกรรมดีที่น่ายกย่องเป็นอย่างยิ่ง ส่วนผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนทำให้ต้องโทษติดคุก เมื่อตายไปแล้วผลแห่งกรรมชั่วของเขาย่อมนำเข้าไปสู่อบายภูมิทั้ง 4 คือ อบาย ทุกคติ วินิบาต และนรก เป็นต้น

ตามทฤษฎีของคัมภีร์อุปนิษัท กรรม หมายถึง การกระทำ การทำงาน หรือการประกอบกิจทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง แนวคิดเรื่องกรรม และการเกิดใหม่มีเค้ามาจาก "ฤต" ซึ่งหมายถึง ระเบียบของธรรมชาติ กฎแห่งกรรมมีความหมาย 2 นัย คือ กฎแห่งธรรมชาติหรือกฎแห่งเหตุผล และกฎแห่งศีลธรรม

กรรมที่เป็นกฎธรรมชาติหรือกฎแห่งเหตุผลนั้น มีอธิบายว่า ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปด้วยอำนาจแห่งเหตุปัจจัย เมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้นก็ย่อมมีเหตุทำให้เกิด เมื่อสิ่งใดดำรงอยู่ก็ย่อมมีเหตุทำให้ดำรงอยู่ เมื่อเสื่อมสลายไปก็ย่อมมีเหตุทำให้เสื่อมสลาย ไม่มีอะไรทำให้เกิดขึ้นดำรงอยู่ หรือดับไปอย่างลอย ๆ โดยปราศจากเหตุ ส่วนกรรมในส่วนที่เป็นกฎของศีลธรรม หมายถึง

ความว่า กฎแห่งการกระทำของสิ่งมีชีวิต เป็นกฎที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์ ซึ่งมีหลักอยู่ว่า ทำดีย่อมได้ผลดี ทำชั่วย่อมได้ผลชั่ว

ความเชื่อเรื่องกรรมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เริ่มปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์พระเวท คนในสมัยนั้นมีความเชื่อเรื่องกรรมเป็นอย่างมากโดยเชื่อว่าการทำความดีจะนำไปสู่ความเป็นอมตภาวะ ความทุกข์ยากลำบากเหตุการณ์หรือความเป็นไปต่าง ๆ ในชีวิตปัจจุบัน เป็นผลโดยตรงจากการกระทำในอดีต ซึ่งเจ้าของกรรมได้เคยกระทำไว้ มนุษย์ทั้งหลายถูกพันธนาการที่เกิดจากการกระทำผูกพันไว้ จึงต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏโดยไม่มีที่สิ้นสุด กฎเกณฑ์ที่ปกครองโลกนี้ไว้เรียกว่า กฎแห่งกรรม

กฎแห่งกรรมไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ภายนอกของบุคคล แต่เป็นสิ่งที่มิได้อยู่ภายในตัวบุคคลที่ดำเนินไปภายใต้อำนาจของพระผู้เป็นเจ้าหรือพรหมนุ เกณฑ์การตัดสินหรือการได้รับผลกรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ภายนอกเช่นเดียวกัน การให้ผลกรรมนี้ไม่มีใครเปลี่ยนแปลงได้ ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ปกครองโลกนี้เอาไว้ เป็นผลสะท้อนจากความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าหรือพรหมนุที่มีอำนาจเหนือสรรพสิ่งทั้งหลาย ดำเนินการทุกสิ่งให้เป็นไปตามความประสงค์ของพระองค์

ดังนั้น เทพเจ้าทั้งหลายในยุคพระเวทจึงได้รับการยกย่องว่า เป็นเทพผู้พิทักษ์รักษาระเบียบของโลก หรือเป็นฤตของชาวโลก เทพเจ้าทั้งหลายเป็นผู้คุ้มครองกฎแห่งฤตเอาไว้ อุปนิษัตก็นำไว้อีกเช่นเดียวกันว่า เทพเจ้าทั้งหลายเป็นผู้วางระเบียบเรื่องกรรมไว้ (กรณมถยชส) เทพเจ้าก็คือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของกรรม หรือการให้ผลของกรรมที่เป็นไปโดยปราศจากอคติใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงหนีจากการให้ผลของกรรมตามหลักการนี้ได้

มนุษย์ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบต่อผลแห่งกรรมดี และกรรมชั่วของตนเอง กรรมหรือการกระทำทุกอย่างย่อมมีผลตอบแทนต่อผู้กระทำโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ เป็นไปตามกฎที่พระผู้เป็นเจ้าหรือพรหมนุได้วางเอาไว้ การทำความดีย่อมอำนวยผลดี การทำความชั่วย่อมอำนวยผลชั่วแก่บุคคลนั้น ๆ ตามแนวความคิดของคัมภีร์อุปนิษัตเชื่อว่า ความเป็นไปต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากการกระทำในอดีตทั้งสิ้น

กรรมเป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ไว้ ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ วนเวียนอยู่อย่างนี้เรื่อยไป การเกิดใหม่จะมีลักษณะอย่างไร มีความสุขหรือความทุกข์หรือไม่อย่างนั้น ขึ้นอยู่กับอดีตกรรมทั้งสิ้น แต่ถ้าบุคคลทำกรรมดีสูงสุด มีจุดประสงค์เพื่อทำลายกิเลสชีวิตก็จะพ้นจากความทุกข์ บรรลุถึงความสุขนิรันดร์ (โมกษะ) วิญญาณจะกลับไปรวมในปรมาตมน์ อันเป็นวิญญาณสากลที่มีสภาพเป็นอมตะและไม่มีวันสูญสลาย

ทรรศนะเรื่องกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัต ยังไม่ได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่โดยตรง มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย อย่างไรก็ตามทรรศนะเรื่องกรรมในสมัยนี้ไม่แตกต่างจากสมัยพระเวท

มากนัก อุปนิษัทเชื่อว่า ชีวิตของมนุษย์ถูกกำหนดด้วยกรรมหรือการกระทำของมนุษย์เอง ใครทำกรรมใดไว้ก็ย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ไม่มีใครหลีกเลี่ยงจากกฎข้อนี้ไปได้ และมีความเชื่อว่ากรรมนั้นจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าหรือพรหมนุเป็นเบื้องต้น และขึ้นอยู่กับความรู้แจ้งเห็นจริงในพรหมนุเป็นเบื้องปลาย อุปนิษัทได้กล่าวถึงเรื่องกรรมไว้มากหลายประการ มีกระจายอยู่ทั่วไปในคัมภีร์ต่าง ๆ แต่เมื่อสรุปแล้วมีอยู่ 2 ประเภท คือ

อกุศลกรรม หมายถึง กรรมชั่วหรือการกระทำไม่ดีในด้านต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ การทำความชั่วทางกาย วาจา และใจ อกุศลกรรมนี้เกิดขึ้นโดยมีใจเป็นตัวสนับสนุนให้ทำกรรม

กุศลกรรม หมายถึง การกระทำฝ่ายดี เป็นการกระทำที่ฉลาดประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งเกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ การทำดีทางกาย การพูดดีทางวาจา และการคิดดีทางใจ กุศลกรรมก็เช่นเดียวกับอกุศลกรรมกล่าวคือไม่ได้จัดเป็นหมวดหมู่ มีกระจายอยู่ทั่วไปในคัมภีร์อุปนิษัทต่าง ๆ ทั้งอกุศลกรรมและกุศลกรรมมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ผู้ศึกษาสามารถกำหนดรู้ได้ตามลักษณะของการกระทำแต่ละอย่างดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

อุปนิษัทกล่าวว่า กรรมกับการเกิดใหม่ถือว่าเป็นเหตุปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นสิ่งที่เนื่องถึงกัน กรรมคือการกระทำหรือการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา การให้ผลของกรรมแต่ละอย่างก็ตรงกับเหตุเสมอ ใครทำกรรมอย่างใดย่อมได้รับผลอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ตอบแทน กรรมเป็นสาเหตุให้คนต้องเกิดใหม่ในภพภูมิต่าง ๆ การที่คนจะไปเกิดเป็นอะไรก็ขึ้นอยู่กับกรรมของตัวเอง เมื่อร่างกายแตกดับลง ชีวตมनुหรือวิญญาณจะเคลื่อนออกจากร่างกายเก่าไปอาศัยอยู่ในร่างกายใหม่

การเวียนว่ายตายเกิด เป็นกฎเกณฑ์อย่างหนึ่งที่พระผู้เป็นเจ้าหรือพรหมนุได้วางเอาไว้เพื่อเปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนได้พัฒนาตนเองให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรม มนุษย์ทุกคนเกิดมานับชาติไม่ถ้วน บางชาติอาจจะเกิดเป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์หรือเป็นพืช วนเวียนกันอยู่อย่างนี้ด้วยอำนาจของกรรมที่ตนกระทำไว้ในอดีตชาติ จนกว่าชีวตมनुหรือวิญญาณจะบรรลุมฤกษะ คือความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เป็นการกลับเข้าสู่แหล่งกำเนิดดั้งเดิมของสรรพสิ่งทั้งหลาย ซึ่งก็คือพรหมนุอันเป็นสิ่งสมบูรณ์สูงสุด

แนวคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก และคัมภีร์อุปนิษัท มีความคล้ายคลึงกันหลายส่วน กล่าวคือ กรรม หมายถึง การกระทำ เป็นเรื่องของกฎธรรมชาติ เป็นกฎของเหตุผล เมื่อบุคคลทำเหตุอย่างใดย่อมได้รับผลตรงกับเหตุเสมอ ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว จะแตกต่างกันก็ตรงที่คัมภีร์อุปนิษัทกล่าวว่า กฎแห่งกรรม

เป็นกฎเกณฑ์ที่พระผู้เป็นเจ้าสูงสุดคือพुरुหมนเป็นผู้วางเอาไว้ เพื่อเป็นหนทางให้มนุษย์ได้เดินตาม ผลกรรมทุกอย่างไม่มีใครแก้ไขได้ ต้องขึ้นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น แต่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกล่าวว่า กรรมกับผลของกรรมเป็นเหตุปัจจัยที่มีอยู่อย่างนั้นเอง ไม่มีใครบังคับ มีความอิสระ ไม่ต้องอิงอาศัยใครหรืออยู่ใต้อำนาจของสิ่งใด

ในการอธิบายประเภทของกรรม ทั้งสองคัมภีร์ได้อธิบายในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยแบ่งกรรมออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ คือ กุศลกรรมกับอกุศลกรรม การเกิดขึ้นของกรรมดีกรรมชั่วก็เกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ ทางกาย วาจา และใจเช่นเดียวกัน ถือว่ามีส่วนที่คล้ายคลึงกันมากของทั้งสองคัมภีร์ จะต่างกันก็ตรงที่พระสุตตันตปิฎกได้อธิบายกรรมต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน

ส่วนแนวคิดเรื่องการเกิดใหม่ในทั้งสองคัมภีร์ ก็ยอมรับเช่นเดียวกันโดยได้อธิบายว่ากรรมที่คนทำไว้ในอดีต จะเป็นตัวกำหนดภพภูมิที่คนจะไปเกิดเช่นเดียวกัน โดยมีจิตหรือวิญญาณในพระพุทธศาสนา และมีชีวาตมบุหรือวิญญาณในคัมภีร์อุปนิษัท เป็นตัวนำไปสู่การเกิดใหม่ จะแตกต่างกันก็ตรงที่รายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น

2. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคัมภีร์ทั้งสอง ซึ่งเป็นแนวคิดของพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูพระเวท ทำให้เกิดแง่มุมของปัญหาต่าง ๆ หลายประเด็น เกิดความรู้ความเข้าใจในคัมภีร์ทั้งสองนั้นว่ามีการอธิบายไปในลักษณะอย่างไร มีความเป็นมาอย่างไร รวมทั้งทำให้ทราบถึงส่วนที่คล้ายคลึงกันและความแตกต่างของคัมภีร์ทั้งสอง

การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องกรรม และการเกิดใหม่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกและคัมภีร์อุปนิษัท ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็น ได้แก่แนวคิดเรื่องวิญญาณในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกและชีวาตมบุในคัมภีร์อุปนิษัท แนวคิดเรื่องตบะและโยคะในทั้งสองคัมภีร์ นอกจากนี้แนวคิดเรื่องนรกสวรรค์ในทั้งสองคัมภีร์ มีส่วนที่จะเปรียบเทียบให้เห็นส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันอย่างไร ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจ น่าจะได้รับการวิจัยต่อไป